

Anayasa'nın Işığı İnsanları Isıtır

Su ZELİN*

Saygıdeğer Başkan Tülay TUĞCU,

Sayın Hakimler, Bayanlar ve baylar,

Bu güzel bahar mevsiminde, güzel bir manzaraya sahip olan Ankara'da bulunmak ve Türkiye Anayasa Mahkemesinin 45. Yıldönümü törenine katılmak benim için büyük bir onurdur.

Size Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Kuruluğ Yıldönümü hakkında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Yüksek Halk Mahkemesi Başkanı Baş Yargıç Xiao Yang'un sıcak tebriklerini ve onun Anayasa Mahkemesi Yargıçlarına ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün yargıçlarına ve ayrıca burada bulunan tüm hakimlere, yargıçlara ve diğer saygıdeğer konuklara selamlarını sunuyorum.

Bayanlar ve baylar, bu büyük törenden ben bütün Türk vatandaşlarının ve özellikle de yargıçların ve Mahkeme'de çalışan diğer personelin Anayasa'ya olan bağlılığını ve Anayasa'nın tam olarak uygulanmasını temin etmek üzere yapılan, bitmek tükenmek bilmeyen gayretleri açık ve net bir şekilde görüyoruz. Bu bana bir şeyi hatırlattı, eğer biz insanı evrende var olan bütün şeylere benzetirsek, Anayasa gökyüzündeki güneşe benzer. Anayasa'nın ışığı insanları ısıtır.

Kuşkusuz her ülkedeki her vatandaş kendi ana ülkesi tarafından formüle edilmiş bulunan iyi bir Anayasa'ya sahip olmayı ister ve güneş ışığından faydalandığı gibi tam ve özgür bir şekilde Anayasa korumasından yararlanmayı bekler. Her ne kadar farklı yerel durumları ve sistemleri bulunan modern ülkelerin benzer anayasaları tesis etmeleri mümkün olmasa da, benim görüşüme göre, iyi bir Anayasa dünya barışını korumaya yardım etmek, insanlara yeterli özgürlük, demokrasi ve eşitlik hakları vermek ve insanların iyiliğini

* Çin Yüksek Halk Mahkemesi Başkanvekili

temin etmek gibi genel olarak ilerleyici ve mantıklı olarak kabul edilen normlarla paralel olmalıdır. Bu normlar tüm farklı anayasaların ortak ruhunu oluşturmalıdır, çünkü bunlar insanların ayakta kalmaları, gelişmeleri ve iyi durumda olmaları için bir temeldir ve insan uygarlığının gelişiminde sayısız acı ve engelin yaşanması pahasına başarılmış olan bilgeliğin meyvesidir. Her ne kadar yasal, teknik ve diğer faktörlerden dolayı “genel anayasa ruhu” bütün ülkelerin Anayasalarında kusursuz bir şekilde somutlaşmasa da, modern dünyada gittikçe daha fazla ülkeler ve uluslar kendi anayasalarını dünya barışını koruma, insanlara yeterli özgürlük, demokrasi ve eşitlik hakları verme ve insanların iyiliğini temin etme doğrultusunda bir model olarak yapma gayretinde bulunmaktadırlar. İnsanlığın genel ruhunu kuşatan bir Anayasa dünya etrafındaki halkların genel refahlarına da katkıda bulunur.

Bununla birlikte, biz her anayasanın bir ülkenin benzersiz tarihinden, kültüründen, geleneğinden, ulusal psikolojisinden ve genel ve ayrıca yerel durumundan doğduğunu da anlamalıyız. Bu farklılıklardan dolayı, devlet sisteminin değişiklikleri ve diğer benzeri etmenler kaçınılmaz niteliktedir. Bu nedenle, tek bir anayasa “klişesinin” hiçbir zaman olmayacağı ve hiçbir ülkenin anayasa yapılması açısından imtiyazlı “fikri mülkiyet haklarından” yararlanmadığı anlaşılabilir. Diğer ülkelerin anayasalarındaki farklılıkları uygun bir perspektiften görmek için dünya barışı ve uyumlu bir uluslararası topluluğun gelişimi için büyük bir öneme sahip bulunsa da, bu bir sorun olarak ele alınmamalıdır.

Uzun tarihi boyunca Çin ulusu düzen ve uyumun peşinden gitmiştir. İki bin yıl öncesine kadar eski Çin’deki filozoflar “uyumun büyük bir değeri vardır”, “bir beyefendi uyumludur ve ayrımcı değildir”, “insan bir devletin temelini oluşturur”, “kendisine yapılmasını istemediğin şeyi başkalarına da yapma” vs dahil olmak üzere felsefeleri ortaya koymuşlardır. Uyum düşüncesi uzun dönemler boyunca Çin’in ulusal ideolojisinin bir parçasını oluşturmuştur. Uyumlu uluslararası bir toplum barış dolu bir dünyadan daha fazlası olmalıdır. Uygarlıkların birleştiği bir uluslararası toplum ortaya çıkmalıdır. Şu anda dünya çapında, ikiciden fazla etnik grup yaşamaktadır. İnsan uygarlığı çoklu ulusların arasındaki alışverişler vasıtasıyla gelişim gösterdiğinden dolayı, dünya kültürleri uzun bir süre boyunca farklılaşmış kalmakta ve kalacaktır. Her ne kadar bilim, demokrasi, kanun egemenliği, özgürlük ve insan hakları her zaman için peşinden gidilen değerler ve uzun tarihleri boyunca bütün insanlar

tarafından oluşturulan uygarlığın meyveleri olsa da, bunlara tarihin farklı aşamalarında ve farklı ülkelerde farklı yollarla ve şekillerde ulaşılmıştır. Dünya uygarlıklarındaki bu farklılaşma yadsınamaz ve bu insanlığın ilerlemesine yardım eden farklı kültürlerin birlikte bulunması, alışverişi ve birbiriyle kaynaşmasıdır.

“Uluslararası toplumun uyumu ve kanun egemenliği” konusunda 22. Dünya Hukuku Kongresi’nde Eylül 2005 tarihinde kabul edilen *Şanghay Deklarasyonu*’nda, kanun egemenliği vasıtasıyla uyumlu bir uluslararası toplumun tesis edilmesinin dünya çapındaki insanların genel barış, gelişim ve işbirliği isteği ile uyumlu olduğuna işaret edilmiştir. Ben her birinin Anayasası’na, özellikle de farklı bölümlerde olmak üzere, karşılıklı saygı gösterilmesinin *Şanghay Deklarasyonu*’nun özünde olduğuna inanıyorum. Anayasa’ya ve uluslararası ilişkiler bağlamında devletin temel kanununun önemli statüsüne saygı gösterilmesi ilkesinin tesis edilmesi, dünya barışına ve uyumuna ulaşılmasına katkıda bulunacaktır.

Genel insan ruhu ve diğer ülkelerden saygıya ilave olarak, bir anayasanın kendi vatandaşlarının güvenini kazanması ve gözetilmesi ve uygulanmasını temin etmek üzere destekleyici siyasi ve yasal sistemleri edinmesi büyük bir önem taşımaktadır.

Çin Halk Cumhuriyeti ilk Anayasası’nı 1954 senesinde yürürlüğe koymuştur. Şu andaki Anayasa gizli oy yoluyla 5. Ulusal Halk Kongresi’nin bütün üyelerin hazır bulunduğu 5. oturumunda 1982 senesinde kabul edilmiş bulunmaktadır. Bundan sonra Anayasa, yapılan değişiklikler yoluyla sürekli olarak geliştirilmiştir. Örnek vermek gerekirse, kanun doğrultusunda ülkeye yönetme ilkesi ve devletin insan haklarına saygı duyması ve koruması ilkesi Anayasa’da yazılmıştır. Nispeten geniş kapsamlı içeriği ile ülkenin kendine özgü özelliklerini taşıyan şu anda yürürlükte olan Sosyalist Çin Anayasası, sosyalist demokrasinin ve Çin’e ait özelliklerle hukuk devletinin yeni bir zirveye ulaşmasını sağlamıştır.

Çin Halk Cumhuriyeti, yasaların aleni kılınması amacıyla, ülkenin her bir beş yıllık planında odak noktalarından biri olan Anayasa’yla ilgili olarak kamu haberdarlığı kampanyalarına her zaman için dikkat ve özen göstermiştir. Her sene 4 Aralık tarihi yasal olarak “yasal tanıtım günü” olarak belirlenmiştir. Çok sayıda hukuk akademisyeni, yargıçlar ve kanun ile ilgili konularda çalışan diğer meslek sahipleri yola çıkacak ve gönüllü olarak Anayasa hakkındaki bilgilerini kamuya yayacaklardır. Devletin başkanı ve ülkenin diğer önemli liderleri

genellikle Anayasa çalışmalarında başta görev almakta ve genel kamunun Anayasa'yı öğrenmesini, gözetmesini ve savunmasını teşvik etmektedirler. Her geçen gün daha fazla vatandaş Anayasa'ya göre davalarda Mahkeme'nin onların haklarını ve çıkarlarını korumasına gereksinim duymaktadır.

Çin Anayasası'na göre, en yüksek devlet yetki organı Ulusal Halk Kongresi (UHK) ve Anayasa'nın uygulanmasını denetleyen ve anayasal incelemesinden sorumlu bulunan görevli komitedir. UHK ve UHK Görevli Komitesi Anayasa'ya aykırı olan idari yönetmelikleri ve yerel yönetmelikleri feshetmek ve Anayasa'yı ihlal eden Devlet liderlerini görevden alma yetkisine sahip bulunmaktadır. Bunun yanında, Çin Mahkemeleri Anayasa'ya ve diğer üstün kanunlara aykırı idari veya yerel yönetmelikleri uygulamaz ve Anayasa'ya aykırılık durumlarının anayasal incelemesinin yapılması için en yüksek yasal kurula bir başvuru sunacak olan Yüksek Halk Mahkemesi'ne rapor edebilir.

Çin'in WTO'ya (Dünya Ticaret Örgütü) girmesinden bu yana, Mahkeme adli inceleme fonksiyonu sorumluluğunu üzerine almıştır. Bu amaçla Yüksek Çin Halk Mahkemesi bir seri adli yorumlamayı yürürlüğe koymuştur ve ilgili adli inceleme sistemini tesis etmiş ve geliştirmiştir. Bu gayretlerle Çin mallar ve hizmetler ile ticaret, fikri mülkiyet hakkı ve adli inceleme kapsamında doğrudan yabancı yatırım dahil olmak üzere somut idari girişimlerde bulunmuş ve uluslararası ticarete ve WTO kuralları ile ilgili adli inceleme işleminin yetkin bir şekilde yerine getirilmesinde ortaya çıkan idari durumlarda adil bir yargılamanın yasal bir temelini ortaya koymuştur.

Medeni insan toplumunda insan haklarına saygı duymak ve bunları korumak genel bir görüştür. Geçerli Çin Anayasası'nın 24. maddesi açık ve net bir şekilde "Devlet insan haklarına saygı duyar ve korur" hükmünü içermektedir. Çin hükümeti *Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi* ve *Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi*'ni imzalamış ve anılan ilk sözleşmeyi onaylamıştır. Adli uygulamada, Çin'deki Mahkeme anayasal prensibi dürüst bir şekilde uygulamakta ve insan haklarının korunmasında somut gayretlerde bulunmaktadır. Çin ayrıca Devlet organları ve Devlet görevlileri tarafından uygulanan işlevlerin kötüye kullanımı ile yasal hakları ve çıkarları zarar gören vatandaşların, tüzel kişilerin ve diğer kurumların Devlet tazminatı talep edebileceği bir Devlet tazminat sistemi tesis etmiştir.

Bayanlar ve baylar, Çin gelişmekte olan bir ülkedir. Reform ve yenilik çağdaş Çin'in temasıdır. Gerek ülkenin kendi geliştirme deneyimlerini biriktirme ve yerine getirme, gerekse doğđal olarak yasal sistemleri içeren insan uygarlığının bütün meyvelerinden öğrenmeyi gerektirmektedir.

Biz dünya barışına ve gelişmesine, farklı uygarlıkların birlikte bulunmasına ve kaynaşmasına, dünya çapında kanun egemenliğinin geliştirilmesine ve uyumlu uluslararası bir toplumun teşkil edilmesine sürekli katkıda bulunmak üzere karşılıklı güven ve karşılıklı yarar ruhunda dünya çapındaki emsallerimiz ile yakından çalışmaya, eşit durumda istişarede bulunmaya, farklılaşmış uygarlıklara saygı göstermeye ve genel gelişmeye ulaşmaya çalışmaya istekli bulunmaktayız.

Son olarak, Yargıç olarak tayin edildiğim zaman zihnimde neyin belirlediğini anlatarak konuşmamı bitirmeme izin verin. "Yargıçlık insanlık tarihindeki en eski ve kutsal kariyerlerden bir tanesidir. Tarih boyunca insan toplumunda yargıçların rolü yasal anlaşmazlıkları çözüme kavuşturmanın ötesine geçmiştir. Özünde adil ve etkili adaletin bulunduğu kanun egemenliği ruhunun insanlığın geleceğini belirlediğini söylemek ise makuldür."

İlginiz için teşekkür ederim.